

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het rechterlijk bevel en verbod als remedie

Helm, J.J. van der

Citation

Helm, J. J. van der. (2023, May 16). *Het rechterlijk bevel en verbod als remedie*. *Burgerlijk Proces & Praktijk*. Wolters Kluwer, Deventer. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3618335>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3618335>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Literatuurlijst

Ahsmann 2020

M.J.A.M. Ashmann, *De weg naar het civiele vonnis*, Den Haag: Boom Juridisch 2020.

Ancery 2012

A.G.F. Ancery, *Ambtshalve toepassing van EU-recht*, (Burgerlijk Proces & Praktijk nr. XIV) (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 2012.

Asser/Scholten Algemeen deel* 1974

P. Scholten, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. Algemeen Deel**, Deventer: Kluwer 1974.

Asser/Sieburgh 6-I 2020

C.H. Sieburgh, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel I. De verbintenis in het algemeen, eerste gedeelte*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Asser/Sieburgh 6-II 2017

C.H. Sieburgh, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel II. De verbintenis in het algemeen, tweede gedeelte*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Asser/Sieburgh 6-III 2018

Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel III. Algemeen overeenkomstenrecht, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Asser/ Sieburgh 6-IV 2019

C.H. Sieburgh, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel IV. De verbintenis uit de wet*, Deventer: Wolters Kluwer 2015.

Asser Procesrecht/Giessen 1 2015

I.Giessen, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. Procesrecht I. Beginselen van burgerlijk procesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Asser Procesrecht/Van Schaick 2 2016

A.C. van Schaick, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. Procesrecht 2. Eerste aanleg*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Asser Procesrecht/Boonekamp 6 2020

R.J.B. Boonekamp, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. Procesrecht 6. Het kort geding*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Asser, Groen & Vranken 2003

W.D.H. Asser, H.A. Groen & J.B.M. Vranken, *Een nieuwe balans*, Den Haag: Boom juridische uitgevers 2003.

Aronstein 2019

I.V. Aronstein, *Wo viel Licht ist, ist starker Schatten? Het recht op een effectieve (civiele) remedie naar Unierecht*, *MvV* 2019/7 & 8.

Aronstein 2019a

I.V. Aronstein, *Remedies for infringements of EU law in legal relationships between private parties* (diss. Leiden), Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Auvray 2021

F. Auvray, *Bedenkingen omtrent het foutbegrip in het hervormingsproject: discussie waar ik graag bij was geweest*, *TPR* 2021.

Van Baars 1971

J. van Baars, *Point d'intérêt, point d'action*, (diss. Amsterdam), Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 1971.

Backes 2004

Ch. Backes, noot onder HR 21 maart 2003 (*Waterpakt*), *AB* 2004, 39.

Bakels 2009

F.B. Bakels, *Aspecten van samenloop (I)*, *WPNR* 2009/6796.

Barendrecht 2002

J.M. Barendrecht, *Aansprakelijkheid en welzijn*, *NJB* 2002/12.

Barkhuysen 1998

T. Barkhuysen, *Artikel 13 EVRM: effectieve nationale rechtsbescherming bij schending van mensenrechten* (diss. Leiden), Lelystad: Koninklijke Vermande 1998.

Barkhuysen & Van Emmerik 2013

T. Barkhuysen & M.L. van Emmerik, *Procedurele rechten*, In: J. Gerards (red.), *Grondrechten, de nationale, Europese en internationale dimensie*, Nijmegen 2013: Ars Aequi Libri.

Barkhuysen & Van Emmerik 2017

T. Barkhuysen & M.L. van Emmerik, *Europese Grondrechten en het Nederlandse bestuursrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Barkhuysen 2020

T. Barkhuysen, *Lijfswang tegen autoriteiten die weigeren vereiste milieumaatregelen te nemen*, *NJB* 2020/123.

Bauw 2017

E. Bauw, *Politieke processen* (oratie Utrecht), Den Haag: Boom Juridisch 2017.

Bauw 2018

E. Bauw, *De bakens verzet (!?)*, *TO* 2018/4.

Bauw & Giesen 2019

E. Bauw en I. Giesen, De vrederechter of nabijheidsrechter als methode van conflictoplossing, In: Th. Groenewald, R.H. de Bock, C.E. du Perron en L. Timmerman (red.) *Naar vernieuwing van de (civiele) rechtspleging*, Den Haag: Boom Juridisch 2019.

Bauw, de Meijer, Westerveld & De Wolff 2019

E. Bauw, M.E. de Meijer, M. Westerveld & D.J.B. de Wolff, *Togadragers in de rechtsstaat*, Den Haag: Boom Juridisch 2019.

Van Beek & Schelhaas 2019

S. van Beek & H.N. Schelhaas, De invloed van het EU-recht op het Nederlandse consumentenkooprecht, *MvV 2019/7&8*.

Beumers 2012

M.T. Beumers, *De bescherming van immateriële belangen in het schadevergoedingsrecht*, (diss. Leiden), Den Haag: Boom Juridisch 2021.

Blauw 1988

R.M. Blauw, *De verstraffing van ons privaatrecht: 150 jaar sanctionering van rechtsplichten*. In: Recht vooruit, opstellen verzameld ter gelegenheid van 150 jaar BW, Deventer: Kluwer 1988.

Bleeker 2018

T. Bleeker, Voldoende belang in collectieve acties: drie maal artikel 3:303 BW, *NTBR 2018/20*.

Bocken 1986

H. Bocken, "Herstel in natura en rechterlijk bevel en verbod" in: G. Baert, J. Polak, L. Simont, M. Storme en W. van Gerven, *liber amicorum voor Jan Ronse*, Brussel: Uitgeverij Story Scientia 1986.

Bocken & Boone 2011

H. Bocken en I. Boone, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, Brugge: Die Keure 2011.

Bocken 2021

H. Bocken, Het ontwerp van nieuw Belgisch buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht, *WPNR 2021/7338*.

Boogaard 2013

G. Boogaard, *Het wetgevingsbevel* (diss. UVA), Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2013.

Boogaard & Schutgens 2019

G. Boogaard & R.J.B. Schutgens, Na ons de zondvloed? Over de Urgenda-zaak en het beginsel van constitutionele hoffelijkheid bij de oplegging van dwangsommen aan de Staat, *O&A 2019/21*.

Van Boom 2006

W.H. van Boom, *Efficacious Enforcement in Contract and Tort*, (oratie EUR), Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2006.

Van Boom 2007

W.H. van Boom, Effectuerend handhaven in het privaatrecht, *NJB 2007/16*.

Van Boom 2008

W.H. van Boom, Iets over handhaving in het privaatrecht, *WPNR* 2008/6772.

Van Boom, Van Dam-Lely & Lindenberg 2011

W.H. van Boom, J.H. van Dam-Lely en S.D. Lindenberg, *Over rake remedies: handhaving van rechten, naleving van plichten en sanctionering van verkeerd gedrag*. In: W.H. van Boom, J.H. van Dam-Lely en S.D. Lindenberg (red.), *Rake remedies*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2011.

Bovend'Eert 2021

P.P.T. Bovend'Eert, Machtenscheiding en rechtsstaat (of rechtersstaat?) na Urgenda, *Regelmaat* 2021/3.

Brenninkmeijer 1982

A.F.M. Brenninkmeijer, *Het jus de non evocando*. In: A.K. Koekkoek, W. Konijnenbelt & F.C.L.M. Crijns, *Grondrechten, commentaar op hoofdstuk 1 van de herziene grondwet*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 1982.

Brüggemeier 2018

G. Brüggemeier, *Tort Law in the European Union*, Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International B.V. 2018.

Van den Brink e.a. 2017

J.E. van den Brink, W. den Ouden, S. Prechal, R.J.G.M. Widdershoven, J.H. Jans, *Rechtsbeginselen en fundamentele rechten*. In: R. Prechal en R.J.G.M. Widdershoven (red.), *Inleiding tot het Europees Bestuursrecht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2017.

Cafaggi & Iamiceli 2017

F. Cafaggi & P. Iamiceli, The principles of Effectiveness, Proportionality and Dissuasiveness in the Enforcement of EU Consumer Law: The Impact of a triad on the Choice of Civil Remedies and Administrative Sanctions, *European Review of Private Law* 2017/3, p. 575-618.

Claeys 2017

I. Claeys, *Contract Law*, In: M. Kruithof & W. de Bondt (red.), *Introduction to Belgian Law*, Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International 2017.

Cleveringa 1972

R.P. Cleveringa, *Mr. W. van Rossem's verklaring van het Nederlands wetboek van burgerlijke rechtsvordering*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1972.

Van Dam 2015

C.C. van Dam, *Aansprakelijkheidsrecht Deel I Rechtsbescherming, rechtsmiddel en rechtsherstel*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2015.

Van Dam 2000

C.C. van Dam, *Aansprakelijkheidsrecht I Aansprakelijkheid in Europa*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2020.

Van Dam 2020

C.C. van Dam, *Aansprakelijkheidsrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2020.

Dauw 2020

P. Dauw en E. Dauw, *Burgerlijk Procesrecht*, Antwerpen: Intersentia 2020.

Van Deursen & Vetzo 2021

S. van Deursen & M.J. Vetzo, Het avondklokoordeel in context, *NTBR* 2021/31.

Dirix 2021

E. Dirix, De hercodificatie van het burgerlijk recht in België, *WPNR* 2021/7338.

Drion & Van Wechem 2006

C.E. Drion & T.H.M. van Wechem, Proportionele redelijkheid en billijkheid, *NJB* 2006/10.

Dubbink 1998

C.W. Dubbink, Vijftig jaren, in: Th.M. de Boer, *Vijftig jaar lex loci delicti*, Deventer: Kluwer 1998.

Van Duin 2017

J.M.L. van Duin, Metamorphosis, The role of Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights in Cases Concerning National Remedies and Procedures under Directive 93/13, *EuCML*, 6(5), 190-198.

Van Duin 2019

J.M.L. van Duin, effectieve rechtsbescherming van consumenten door de civiele rechter: een procesrechtelijk perspectief, *TvPP* 2019/5.

Van Duin 2020

J.M.L. van Duin, *Justice for both, Effective judicial protection under Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights and the Unfair Contract Terms Directive*, (diss. UVA), Amsterdam 2020.

Van Dunné 1971

J.M. van Dunné, *Normatieve uitleg van rechtshandelingen*, (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1971.

Van Dunné 2018

J.M. van Dunné, 'Normatieve uitleg' algemeen aanvaard, maar ook in ruime zin, inclusief derogerende werking en aanvulling van leemte? (*I en II*) *WPNR* 7184 en 7185.

Deurvorst, in: *GS Onrechtmatige daad*

T.E. Deurvorst, Rechtsvorderingen, in: C.J.J.M. Stolker (red.), *Groene Serie Onrechtmatige daad*, Deventer: Wolters Kluwer.

Dijkshoorn 2012

W. Dijkshoorn, Het privaatrecht is niet geschikt om het algemeen belang te dienen. Nou en? *NJB* 2012/2467.

Drion 1962

H. Drion, Rechterlijk bevel en verbod, *RM Themis* 1962, p. 203-240

Drion 2010

C.E. Drion, Uitleg van uitleg, *NJB* 2010/5.

Eijsbouts, Jans, Prechal & Senden 2012

W.T. Eijsbouts, J.H. Jans, A. Prechal & L.A.J. Senden, *Europees Recht – Algemeen Deel*, Groningen: Europa Law Publishing 2012.

Ekelmans 2015

J. Ekelmans, *In eerste aanleg. De grenzen van het debat voor de civiele rechter in eerste aanleg (Burgerlijk Proces & Praktijk nr. 16)*, Deventer: Wolters Kluwer 2015.

Emaus 2019

J.M. Emaus, Subsidiariteit, preventie en voorzorg, *AV&S 2019/11*.

Engelhard 2009

E.F.D. Engelhard, *Handhaven van en door het privaatrecht*. In E.F.D. Engelhard, I. Giesen, C.B.P. Mahé en M.Y. Schaub (red.), *Handhaving van en door het privaatrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2009.

Van Es 2018

P.C. van Es, *Verkrijging door verjaring*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2018.

Faure 2003

M. Faure, *de meerwaarde van het aansprakelijkheidsrecht voor het milieu*. In: T. Hartlief en S. Klosse (red.), *Einde van het aansprakelijkheidsrecht?*, Den Haag: Boom juridische uitgevers 2003.

Frenk 1994

N. Frenk, *Kollektieve akties in het privaatrecht*, (diss. Utrecht), Deventer: Kluwer 1994.

Van Gerven & Van Oevelen 2015

W. van Gerven en A. van Oevelen, *Verbintenissenrecht*, Leuven: Uitgeverij Acco 2015.

Gillaerts 2020

P. Gillaerts, *De rol van de Belgische declaratoire vordering bij het nastreven van de niet-vergoedende doelstellingen van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, (diss. Leuven), 2020.

Giesen 2008

I. Giesen, *Attributie, juridische causaliteit en preventieve werking*, In: W.H. van Boom, I. Giesen en A.J. Verheij, *Gedrag en privaatrecht, over gedragspresumpties en gedragseffecten bij privaatrechtelijke leerstukken*, Den Haag 2008: Boom Juridische uitgevers.

Glas 2022

L.R. Glas, *De margin of appreciation van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens*, in R.J.N. Schlössels & R.J.B. Schutgens e.a. (red.), *Toetsingsintensiteit, een vergelijkende studie naar het variëren van de toetsingsintensiteit door de rechter*, Deventer: Wolters Kluwer 2022.

Van Gerven 2000

W. van Gerven, *Of Rights, Remedies and Procedures*, *Common Market Law Review* 2000/37 (p. 501-536).

Goedmakers 1998

A.J. Goedmakers, *Overmacht bij overeenkomst en onrechtmatige daad*, (diss. Rotterdam), 1998.

Gras, Hendrikse & Jongbloed 2021

A.S. Rueb, E. Gras, R.G. Hendrikse & A.W. Jongbloed, *Compendium van het Burgerlijk procesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2021.

Groeneveld-Tijssens 2015

N.E. Groeneveld-Tijssens, *De verklaring voor recht*, (diss. Tilburg), Serie Burgerlijk Proces & Praktijk XVIII, Deventer: Wolters Kluwer 2015.

De Groot 2008

G. de Groot, *Het deskundigenadvies in de civiele procedure*, Den Haag: Kluwer 2008.

De Groot & Steenberghe 2019

G. de Groot & H.M.M. Steenberghe (red.), *De mondelinge behandeling in civiele zaken*, Den Haag: Boom juridisch 2019.

Grosheide 1996

F.W. Grosheide, Discretionaire bevoegdheid en rechterlijk verbod, *WPNR* 1996/6223.

Haas 2009

D. Haas, *De grenzen van het recht op nakoming* (diss. Amsterdam), Deventer: Kluwer 2009.

Hage 2017

C.A. Hage, *Handhaving van privaatrecht door toezichthouders* (diss. Leiden), Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Van Harten 2011

H.J. van Harten, *Autonomie van de nationale rechter in het Europees recht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2011.

Hartendorp 2020

R.C. Hartendorp, De rechter als evenwichtskunstenaar: een nieuwe balans tussen geschilbeslechting en conflictoplossing, in: R.H. de Bock, R.J.Q. Klomp & E.L. Schaafsma-Beversluis (red.), *Voor Daan Asser, Procesrechtelijke desiderata ter gelegenheid van zijn 75ste verjaardag* (Asser-bundel) Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Hartlief 2003

T. Hartlief, *de meerwaarde van het aansprakelijkheidsrecht*. In: T. Hartlief en S. Klosse (red.), *Einde van het aansprakelijkheidsrecht?*, Den Haag: Boom juridische uitgevers 2003.

Hartlief 2008

T. Hartlief, Handhaving in het aansprakelijkheidsrecht. Op weg naar een betere samenleving? *WPNR* 2022/6772.

Hartlief & Spier 2020

T. Hartlief, A.L.M. Keirse, S.D. Lindenbergh & R.D. Vriesendorp, *Verbintenissen uit de wet en Schadevergoeding (Studiereeks Burgerlijk Recht, deel 5)*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Heemskerk 1974

W.H. Heemskerk, *Vorderingsrecht en rechtsvordering*, (oratie Amsterdam), Deventer: Kluwer 1974.

Van Heeswijck 2014

A.J. van Heeswijck, *Rechtsbescherming van ondernemers in aanbestedingsprocedures*, (diss. Groningen), Deventer: Wolters Kluwer 2014.

Heldeweg, Schlössels en Seerden 2000

M.A. Heldeweg, R.J.N. Schlössels en R.J.G.H. Seerden, De kwadratuur van de algemeen belangactie? Over de legitimiteit van algemeen belangacties in democratisch, rechtsstatelijk en rechtsvergelijkend perspectief, *RM Themis* 2000/2.

Van der Helm 2019

J.J. van der Helm, *Het rechterlijk bevel en verbod* (Burgerlijk Proces & Praktijk nr. 19), Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Van der Helm 2019A

J.J. van der Helm, *Toetsing van het bestuurshandelen aan het privaatrecht (Nederland)*, Platform voor publiek- en privaatrecht in dialoog – reeks nr. 1, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2019.

Henskens 2019

C. Henskens, *Sancties bij contractbreuk*, In: T. Vansweevelt & B. Weyts (red.), *Handboek Verbintenissenrecht*, Antwerpen: Intersentia 2019.

Op Heij 2022

D.J.B. Op Heij, Schadevergoeding in natura, *WPNR* 2022/7353.

Hijma & Olthof 2020

Jac. Hijma & M.M. Olthof, *Compendium van het Nederlands vermogensrecht*. Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Hijma 2016

Jac. Hijma, *Algemene voorwaarden (monografieën BW nr. B55)*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Hofmann-Van Opstall 1976

L.C. Hofmann, *Het Nederlands verbintenissenrecht*, eerste gedeelte, eerste stuk, bewerkt door S.N. van Opstall, Groningen 1976: H.D. Tjeenk Willink.

Hofman & Kurz 2019

F. Hofman & F. Kurz, *Law of remedies, A European Perspective*, Cambridge: Intersentia 2019.

Den Hollander 2016

P.W. den Hollander, *De relativiteit van wettelijke normen* (diss. Leiden), Den Haag: Boom Juridisch 2016.

Hondius

E.H. Hondius, *De tanden van het privaatrecht*. In E.F.D. Engelhard, I. Giesen, C.B.P. Mahé en M.Y. Schaub (red.), *Handhaving van en door het privaatrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2009.

Hugenholtz/Heemskerk 2021

W. Hugenholtz & W.H. Heemskerk, *Hoofdlijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, voortgezet door W. Heemskerk en K. Teuben, Dordrecht: Convoy uitgevers 2021.

Jansen 2020

K.J.O. Jansen, de rol van art. 6:162 BW in verbods- en bevelsacties, *NTBR* 2020/40, afl. 10.

De Jong, Krans & Wissink 2018

G.T. de Jong, H.B. Krans & M.H. Wissink, *Verbindenissenrecht algemeen* (Studiereeks Burgerlijk Recht, deel 4), Deventer: Wolters Kluwer 2018.

De Jong 2016

E. de Jong, *Voorzorgsverplichtingen, Over aansprakelijkheidsrechtelijke normstelling voor onzekere risico's* (diss. Utrecht), Den Haag: Boom juridisch 2016.

De Jong 2017

T. de Jong, *Procedurele waarborgen in materiële EVRM-rechten*. Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Jongbloed 1987

A.W. Jongbloed, *Reële executie in het privaatrecht*, (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 1987.

Jongbloed 2015

A.W. Jongbloed, *De privaatrechtelijke dwangsom*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2015.

Keirse 2009

A.L.M. Keirse, *De schadevoorkomingsplicht*, In E.F.D. Engelhard, I. Giesen, C.B.P. Mahé en M.Y. Schaub (red.), *Handhaving van en door het privaatrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2009.

Keirse 2017

A.L.M. Keirse, *Schadevoorkomingsplicht, rapportage over de mogelijkheden van de schadevoorkomingsplicht via het aansprakelijkheidsrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2017.

Keirse 2017A

A.L.M. Keirse, *Schadevoorkomingsclaims, L&S* 2017/2.

Keirse & Paijmans 2017

A.L.M. Keirse & B.M. Paijmans, *In pari delicto; als de pot de ketel verwijt, MvV* 2017/7-8.

Kemp 2019

P.C.M. Kemp, *Enforced performance of commercial sales contracts in the Netherlands, Singapore and China*, (diss. Leiden), Den Haag: Eleven International Publishing 2019.

Keus 2010

L.A.D. Keus, *Europees privaatrecht*, (Monografieën BW nr. A30), Deventer: Wolters Kluwer 2010.

Keus 2021

L.A.D. Keus, *Urgenda-arrest en wetgevingsbevel, Regelmaat* 2021/3.

Klomp 2020

R.Q.J. Klomp, *Ambtshalve toepassing van verjaring? Geen goed idee*, In: D.F.H. Stein, V. Tweehuysen & S.E. Bartels, *Verjaring, Onderneming en Recht*, nr. 120, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Kolder 2017

A. Kolder, Het aansprakelijkheidsrecht van morgen, *AV&S* 2017/36.

Van der Kooij 2019

D.A. van der Kooij, *Relativiteit, causaliteit en toerekening van schade* (Recht en Praktijk nr. CA21 (diss. Rotterdam), Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Koopmann 1993

M.W.E. Koopmann, *Bevrijdende verjaring*, (diss. VU), Deventer: Kluwer 1993.

Kortmann 2009

J. Kortmann, *The tort law industry* (oratie UvA), Amsterdam: Vossius pers UvA 2009.

Kortmann 2018

J.S. Kortmann, Wetsvoorstel afwikkeling massaschade in collectieve acties, *NJB* 2018/407.

Koopmann

M.W.E. Koopmann, *GS Vermogensrecht*, in: J. Hijma (red), *Groene Serie Vermogensrecht*, Deventer: Wolters Kluwer.

Koopmann 2020

M.W.E. Koopmann, *Verjaring van rechtsvorderingen wegens tekortkomingen*, In: D.F.H. Stein, V. Tweehuysen & S.E. Bartels, *Verjaring, Onderneming en Recht*, nr. 120, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Krans 1999

H.B. Krans, *Schadevergoeding bij wanprestatie*, (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1999.

Krans 2004

H.B. Krans, De kantonrechter als hoogste rechter, *WPNR* 04/6595.

Krans 2010

H.B. Krans, *Nederlands burgerlijk procesrecht en materieel EU-recht*, Deventer: Wolters Kluwer 2010.

Krans 2020

H.B. Krans, *Procedural autonomy in the Netherlands, A fading relic?*, in: H.B. Krans & A. Nylund, *Procedural autonomy across Europe*, Cambridge: Intersentia ltd 2020.

Krans & Nylund 2020

H.B. Krans & A. Nylund, *Aspects of procedural autonomy*, in: H.B. Krans & A. Nylund, *Procedural autonomy across Europe*, Cambridge: Intersentia ltd 2020.

Krans & Wissink 2022

H.B. Krans & M.H. Wissink, *Verbintenissenrecht algemeen (Studiereeks Burgerlijk Recht, deel 4)*, Deventer: Wolters Kluwer 2022.

Kruithof 2021

M.C. Kruithof, Privaatrechtelijke facetten van algemeen belangacties bij de Belgische justitiële rechter, In: *de algemeen belangactie en de civiele rechter*, preadviezen voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland, Den Haag: Boom Juridisch 2021.

Kuypers 2017

P.H.L.M. Kuypers, *Aanbestedingsrecht*, Den Haag: Boom juridisch 2017.

Langenberg & Visscher 2022

E. Langenberg en L.T. Visscher, Gesubsidieerde rechtsbijstand, Een ondergeschoven kindje van de rechtseconomie, *NJB* 2022/36

Lankhorst 1992

G.H. Lankhorst, *De relativiteit van de onrechtmatige daad* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1992.

Laenens 2016

J. Laenens, D. Scheers, P. Thiriar, S. Rutten & B. Vanlerberghe, *Handboek Gerechtelijke recht*, Antwerpen: Intersentia 2016.

Van Leuken 2018

R.W.E. van Leuken, Ambtshalve toepassing van het EU-recht: stand van zaken en toekomstige ontwikkelingen, in: C.J.H. Jansen, M.M.C. van Moosdijk & R.W.E. van Leuken (red.), *Nijmeegs Europees Privaatrecht* (Serie Onderneming en Recht nr. 102), Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Lewin 2013

G.C.C. Lewin, *Het burgerlijk procesrecht is de pathologie van het recht* (oratie UVA), Amsterdam: Vossius pers UvA 2013.

Lindenbergh 2007

S.D. Lindenbergh, *Alles is betrekkelijk, over de relatie tussen normschending en sanctie in het aansprakelijkheidsrecht* (oratie Rotterdam), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007.

Lindenbergh 2018

T. Hartlief, A.L.M. Keirse, S.D. Lindenbergh & R.D. Vriesendorp, *Verbintenissen uit de wet en Schadevergoeding* (Studiereeks Burgerlijk Recht, deel 5), Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Lindijer 2006

V.C.A. Lindijer, *De goede procesorde*, (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 2006.

Lock 2019

P.F.L. Lock, *Ambtshalve rechtstoepassing tijdens de mondelinge behandeling*, in: D. de Groot & H. Steenberghe (red.), *de mondelinge behandeling in civiele zaken*, Den Haag: Boom Juridisch 2019.

Loof 2021

J.P. Loof, Coronacrisis en bestuursrecht: rechtsstatelijke en mensenrechtelijke dimensies. In: *Bestuursrecht in crisistijd*, preadviezen VAR Vereniging voor bestuursrecht, Den Haag: Boom Juridisch 2021.

Van Maanen 2010

G.E. van Maanen, Maakt Chipshol een einde aan Jeffrey?, *NTBR* 2010, 24.

Maes 2004

B. Maes, *Inleiding tot het Burgerlijk Procesrecht*, Brugge: Die Keure 2004.

McDonnel 2018

A. McDonnel, Application and enforcement of EU Law in the Member States, In: In: P.J. Kuijper e.a. (red), *The Law of the European Union*, Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International 2018.

Meijer & Wissink 2007

R. Meijer & M.H. Wissink, noot bij HR 21 maart 2003 (*Waterpakt*), *NTBR* 2007/40.

Meijer 2014

R. Meijer, *The REWE/COMET 'doctrine' and its implications for dutch law*, In: A.S. Hartkamp, C.H. Sieburgh, L.A.D. Keus, J.S. Kortmann en M.H. Wissink (red.), *The influence of EU law on national private law*, Serie Onderneming en Recht 81, Deventer: Kluwer 2014.

Meijers 1912

E.M. Meijers, Zakelijke rechtsvorderingen en rechtsvorderingen uit onrechtmatige daad, *WPNR* 2240.

Nieuwenhuis 1998

J.H. Nieuwenhuis, Op gespannen voet. Een evenwichtstheorie over de betrekkingen tussen het publieke en het burgerlijke recht, *NJB* 1998/1.

Van Nispen 1978

C.J.J.C. van Nispen, *Het rechterlijk bevel en verbod* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1978.

Van Nispen 2003

C.J.J.C. van Nispen, *Sancties in het vermogensrecht*, (Monografieën BW A11), Deventer: Kluwer 2003.

Van Nispen 2018

C.J.J.C. van Nispen, *Sancties in het vermogensrecht*, (Monografieën BW A11), Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Nuninga 2018

W.Th. Nuninga, Recht, plicht, bevel en verbod, *NTBR* 2018/21.

Nuninga 2022

W.Th. Nuninga, *Recht, plicht, remedie of de belofte van een norm* (diss. Leiden), Deventer: Wolters Kluwer 2022.

Nuninga & Veldt 2020

W.Th. Nuninga & G.M. Veldt, *Normstelling voor deelverantwoordelijkheid in het ongeschreven recht*, In: G.C. Breedveld-de Voogd (red.), *Sluiterijd, Reflecties op het werk van Jaap Hijma*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Oving 2021

A.A.L. Oving, De WAMCA onder de loep genomen, *TvP* 2020/1.

Prechal & Widdershoven 2011

S. Prechal & R. Widdershoven, Redefining the relationship between 'Rewe-effectiveness' and Effective Judicial Protection, *Review of European Administrative law*, 2011/4.

Pavillon 2019

C.M.D.S. Pavillon, Private Enforcement as a Deterrence Tool: a Blind Spot in the Omnibus-directive, *University of Groningen Faculty of Law Research Paper Series* No 30/2019.

Pavillon 2020

C.M.D.S. Pavillon, *Geen loterij zonder nieten, Sancties in het consumentenrecht anno 2020*, Den Haag: Boom Juridisch 2020.

De Rey 2019

S. de Rey, Herstel in natura van contractuele en buitencontractuele schade: onbekend, onbemind?, *Rechtskundig Weekblad* 2019-20, nr. 5.

Van Rossum & Kuypers 2015

M.M. van Rossum & P.H.L.M. Kuypers, *Garanties in de rechtspraak*, Deventer: Wolters Kluwer 2015.

Rueb, Gras, Hendrikse & Jongbloed 2018

E. Gras, R.G. Hendrikse en A.W. Jongbloed, *Compendium van het burgerlijk procesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Rodenburg 1985

P. Rodenburg, *Misbruik van bevoegdheid*, Monografieën Nieuw BW A4, Deventer: Kluwer 1985.

Van der Sanden & Hartendorp 2021

T.D. van der Sanden & R.C. Hartendorp, Online-conflictoplossing door de overheidsrechter. Enkel geschilbeslechter of dubbelrol, *NJB* 2021, p. 2413-2419.

Schabas 2015

W.A. Schabas, *The European Convention on Human rights*, Oxford: Oxford University Press 2015.

Schelhaas 2017

H.N. Schelhaas, *Redelijkheid en billijkheid (Monografieën BW nr. A5)*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Van Schilfgaarde 2016

P. van Schilfgaarde, *De redelijkheid en billijkheid in het ondernemingsrecht* (Instituut voor Ondernemingsrecht nr. 100), Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Schoenmaekers 2018

S. Schoenmaekers, Public Procurement, In: P.J. Kuijper e.a. (red), *The Law of the European Union*, Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International 2018.

Schoordijk 1979

H.C.F. Schoordijk, *Het algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht*, Deventer: Kluwer 1979.

Schoordijk 2014

H.C.F. Schoordijk, *Realistische en pragmatische rechtsvinding*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2014.

Schrage 2019

E.J.H. Schrage, *Misbruik van bevoegdheid*, (Monografieën BW. Nr. A4), Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Schrama & Bosselaar 2021

H.K. Schrama & M.J. Bosselaar, Een jaar WAMCA; het eerste stof neergedaald?, *Tijdschrift voor de ondernemingspraktijk* 2021/2.

Schutgens 2012

R.J.B. Schutgens, Art. 3:305a BW: de burgerlijke rechter tussen algemene belangen en particuliere hobby's, In: L.E. de Groot-van Leeuwen en J.D.A. den Tonkelaar (red.), *Rechtsvinding op veertien terreinen*, Deventer: Kluwer 2012.

Schutgens 2020

R.J.B. Schutgens, Urgenda en de grens tussen recht en politiek, *O&A* 2020/2.

Schutgens & Sillen 2021

R.J.B. Schutgens en J.J.J. Sillen, Algemeenbelangacties bij de burgerlijke rechter, In: *de algemeen belangactie en de civiele rechter*, preadviezen voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland, Den Haag: Boom Juridisch 2021.

Smeehuijzen 2008

J.L. Smeehuijzen, *De bevrijdende verjaring* (diss. VU), Deventer: Kluwer 2008.

Smith & Kloosterhuis 2022

C.E. Smith & H.T.M. Kloosterhuis, De betekenis van de concepten beslissingsruimte, beslissingsvrijheid en marginale toetsing. Een verhullend woordenspel?, in R.J.N. Schlössels & R.J.B. Schutgens e.a. (red), *Toetsingsintensiteit, een vergelijkende studie naar het variëren van de toetsingsintensiteit door de rechter*, Deventer: Wolters Kluwer 2022.

Smits 2008

P. Smits, *Artikel 6 EVRM en de civiele procedure*, Deventer: Kluwer 2008.

Snijders 2007

W. Snijders, Beperkende werking, een paradox of een instrument?, *WPNR* 2007/6693.

Snijders, Klaassen & Meijer 2017

H.J. Snijders, C.J.M. Klaassen & G.J. Meijer, *Nederlands Burgerlijk Procesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Snijders/Wendels 2009

H.J. Snijders en A. Wendels, *Civiel appel*, Serie Burgerlijk Proces & Praktijk 2, Deventer: Wolters Kluwer 2009.

Stijns 2005

S. Stijns, *Verbintenissenrecht*, Brugge: Die Keure 2005.

Stijns 2021

S. Stijns, Het ontwerp van nieuw Belgisch verbintenissenrecht, *WPNR* 2021/7338.

Stolp 2007

M.M. Stolp, *Ontbinding, schadevergoeding en nakoming* (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 2007.

Stuij 2021

S. Stuij, *Ius curia novit en buitenlands recht (Burgerlijk Proces 7 Praktijk XX)*, Deventer: Wolters Kluwer 2021.

Teunissen 2008

J. Teunissen, De ironie van de SGP-vrouwenzaak. Schrap de algemeen belang-actie uit 3:305a BW!, *NJB* 2008, 1220.

Tjittes 2013

R.P.J.L. Tjittes, *Rechtsverwerking en klachtplichten (Monografieën BW, nr. A6b)*, Deventer: Kluwer 2013.

Tjittes 2018

R.J. Tjittes, *Commercieel Contractenrecht*, Den Haag 2018: Boom Juridisch.

Tjittes & Boom 2020

R.P.J.L. Tjittes & H. Boom, *Rechtsverwerking en klachtplichten (Mon. BW nr. A6b)*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Tjong Tjin Tai 2011

T.F.E. Tjong Tjin Tai, Effectiviteitsbeginsel en nationaal privaatrecht, *WPNR* 2011/6901.

Uzman 2013

J. Uzman, *Constitutionele remedies bij schending van grondrechten: over effectieve rechtsbescherming, rechterlijk abstinieren en de dialoog tussen rechter en wetgever (diss. Leiden)*, Deventer: Kluwer 2013.

Uzman & Boogaard 2020

J. Uzman & G. Boogaard, De Guldemond/Noordwijkerhout van het wetgevingsbevel?, *O&A* 2020/4.

Vanswevelt & Weyts 2019

T. Vanswevelt & B. Weyts (red.), *Handboek Verbintenissenrecht*, Antwerpen: Intersentia 2019.

Verheij 2002

A.J. Verheij, *Vergoeding van immateriële schade wegens aantasting in de persoon*, (diss. VU Amsterdam), Nijmegen: Ars Aequi Libri 2002.

Valk 1993

W.L. Valk, *Rechtsverwerking in drievoud*, (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1993.

Valk & Schelhaas 2016

H.N. Schelhaas & W.L. Valk, *Uitleg van rechtshandelingen*, preadviezen Nederlandse Vereniging voor Burgerlijk Recht 2016, Zutphen: Uitgeverij Paris 2016.

Valk 2018

W.L. Valk, Verder denken over uitleg van rechtshandelingen, kan het eenvoudiger?, *NJB* 2018/27.

Valk 2019

Jac. Hijma, C.C. van Dam, W.A.M. van Schendel & W.L. Valk, *Rechtshandeling en Overeenkomst* (Studiereeks Burgerlijk Recht, deel 3), Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Valk 2020

W.L. Valk, Gevallen van óf gronden voor rechtsverwerking?, In C.G. Breedveld-de Voogd (red.), *Sluiterijd, Reflectief op het werk van Jaap Hijma*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Verheij 2014

A.J. Verheij, De Hoge Raad en de relativiteit. Voorstel voor een hanteerbare toets, *NTBR* 2014/12.

Verheul 2020

E.F. Verheul, *Verjaring van een rechtsvordering tot opheffing van een onrechtmatige toestand*, In: D.F.H. Stein, V. Tweehuysen & S.E. Bartels, *Verjaring, Onderneming en Recht*, nr. 120, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Visscher 2007

L.T. Visscher, De rangorde van remedies voor wanprestatie: subsidiariteit en proportionaliteit versus efficiëntie, *NTBR* 2007, 54.

Visscher 2020

L.T. Visscher, Over vaccins en immuniteit tegen aansprakelijkheid, *AV&S* 2020/34.

Vrendenburg 2018

C.J.S. Vrendenburg, *Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken*, (diss. Leiden), Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Wendt 2011

J.A.I. Wendt, Normatieve uitleg: de constructie van een rechtsverhouding, *Contracteren* 2011/4.

Wery 2010

P. Wery, *Droit des obligations*, Brussel: Groupe De Boeck s.a. 2010.

Van der Wiel 2004

B.T.M. van der Wiel, *De rechtsverhouding tussen procespartijen*, (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2004.

Wiggers-Rust 2011

L.F. Wiggers-Rust, *Belang, belanghebbende en relativiteit in bestuursrecht en privaatrecht* (diss. Radboud Universiteit Nijmegen), Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2011.

Wilman 2014

F.G. Wilman, *The vigilance of individuals, How, when and why the EU legislates to facilitate the private enforcement of EU law before national courts*, (diss. Leiden), www.openaccess.leidenuniv.nl

Wiznitzer 2021

S.N.P. Wiznitzer, *Defensieve dokters? Een juridisch-empirisch onderzoek naar de invloed van het medisch aansprakelijkheidsrecht op het professionele handelen van zorgverleners* (diss. Utrecht), Den Haag: Boom Juridisch 2021.

Zippro 2009

E.J. Zippro, *Privaatrechtelijke handhaving van mededingingsrecht*, (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2009.

Jurisprudentieregister

EHRM

- EHRM 21 februari 1975, ECLI:NL:XX:1975:AB5466, *NJ* 1975/462, m.nt. A.E. Alkema (*Golder/VK*)
109
- EHRM 6 februari 1976, nr. 5614/72 (*Swedish Engine Drivers' Union/Sweden*) 129
- EHRM 9 oktober 1979, ECLI:NL:XX:1979:AC1044, *NJ* 1980/376, m.nt. A.E. Alkema (*Airey/Ierland*)
110
- EHRM 27 april 1988, nr. 9659/82 en 9658/82 (*Boyle and Rice/Verenigd Koninkrijk*) 115, 117
- EHRM 30 oktober 1991, nr. 13163/87 e.a. *Vilvarajah and others/Verenigd Koninkrijk*) 115, 129
- EHRM 19 april 1994, ECLI:NL:XX:1994:AD2090, *NJ* 1995/462, m.nt. A.E. Alkema (*Van der Hurk/Nederland*) 111
- EHRM 19 maart 1997, nr. 18357/91 (*Hornsby/Griekenland*) 110
- EHRM 19 februari 1998, (*Kaya/Turkije*) 119
- EHRM 9 juni 1998, nr. 14/1997/798/1001, (*L.C.B./the United Kingdom*) 59
- EHRM 28 oktober 1998, nr. 23452/94 (*Osman/the United Kingdom*) 59
- EHRM 26 oktober 2000, nr. 30210/96 (*Kudla/Polen*) 113, 114, 136
- EHRM 4 mei 2001 (*Hugh Jordan/Verenigd Koninkrijk*) 124
- EHRM 4 mei 2001, nr. 30054/96 (*Kelly/Verenigd Koninkrijk*) 119
- EHRM 13 december 2001, nr. 45701/99 (*Metropolitan Church of Bessarabia and others/Moldavië*)
122
- EHRM 5 februari 2002, *NJCM-Bulletin* 2002, p. 894 (*Conka/België*) 114, 115, 137
- EHRM 8 juli 2003, nr. 36022/97 *Hatton and others/Verenigd Koninkrijk*) 122, 134
- EHRM 3 juni 2004, nrs. 33097/96 and 57834/00 (*Bati and others/Turkije*) 115
- EHRM 30 november 2004, nr. 48939/99, rov. 89, ECLI:XX:2004:AS2641 (*Önderyildiz / Turkije*)
59, 113, 119, 120, 131
- EHRM 6 oktober 2005, nr. 11810/01 (*Maurice/Frankrijk*) 115, 133
- EHRM 29 maart 2006, nr. 2681397 (*Scordino/Italië*) 110, 147
- EHRM 8 juni 2006, nr. 75529/01 (*Sürmeli/Duitsland*) 139, 143
- EHRM 20 maart 2008, nr. 15339/02 e.a., (*Budayeva and others/Rusland*) 129
- EHRM 1 juli 2008, ECLI:CE:ECHR:2008:0701JUD005824300 (*Liberty/United Kingdom*) 126
- EHRM 27 januari 2009, ECLI:CE:2009:0127JUDO006702101 (*Tatar/Roemenië*) 60
- EHRM 4 mei 2009, nr. 33509/04 (*Burdov/Rusland*) 147
- EHRM 21 januari 2011, nr. 30696/09 (*M.S.S./België en Griekenland*) 115, 128

EHRM 7 juni 2011, nr. 30042/08 (<i>Scüllög/Hongarije</i>)	117
EHRM 27 januari 2015, nr. 36925/10 (<i>Neshkov/Bulgarije</i>)	114, 116, 120, 132
EHRM 15 januari 2015, nr.. 62198/11 (<i>Kuppinger/Duitsland</i>)	140
EHRM 29 oktober 2015, nr. 73798/13 (<i>Valada Matos Das Neves/Portugal</i>)	147
EHRM 4 juli 2016, nr. 17708/12 e.a. (<i>Olivieri e.a./Italië</i>)	147
EHRM 13 oktober 2016, ECLI:CE:ECHR:2016:1013JUD001198115 (<i>B.A.C./Griekenland</i>)	126
EHRM 20 juli 2017, nr. 65540/16 en 22368/17 (<i>Atanasov/Bulgarije en Apostolov/Bulgarije</i>)	138
EHRM 5 juli 2018, nr. 54927/15 (<i>Mendrei/Hongarije</i>)	
EHRM 23 oktober 2018, ECLI:CE:ECHR:2018:1023JUD002360816 (<i>Petrov/Rusland</i>)	124
EHRM 31 oktober 2019, nr.. 21613/16 (<i>Ulemek/Kroatië</i>)	114
EHRM 8 februari 2022, ECLI:CE:ECHR:2022:0208JUD001993820 (<i>Q en R/Slovenië</i>)	124

HvJ EU

HvJ 19 december 1968, zaak 13/68, ECLI:EU:C:1968:54 (<i>Salgoil</i>)	169
HvJ 16 december 1976, zaken C-45/76 ECLI:EU:C:1976:191 (<i>Comet</i>) en C-33/76, ECLI:EU:C:1976:188 (<i>Rewe</i>)	174, 833
HvJ 7 juli 1981, zaak 158/80, ECLI:EU:C:1981:163 (<i>Rewe-Handelsgesellschaft Nord</i>)	181
HvJ 10 april 1984, zaak 14/83, ECLI:EU:C:1984:153 (<i>Von Colson</i>)	186
HvJ 15 mei 1986, zaak C-222/84, ECLI:EU:C:1986:206 (<i>Johnston</i>)	169, 170, 833
HvJ 21 september 1989, zaak C-68/88, ECLI:EU:C:1989:339 (<i>Commissie/Griekenland</i>)	186
HvJ 19 juni 1990, zaak C-213/89, ECLI:EU:C:1990:257 (<i>Factortame</i>)	162, 192, 833
HvJ 19 november 1991, ECLI:EU:C:1991:428 (<i>Francovich</i>)	190
HvJ 2 augustus 1993, zaak C-271/91, ECLI:EU:C:1993:335 (<i>Marshall</i>)	189
HvJ 14 december 1995, ECLI:EU:C:1995:441, NJ 1997/116 en 117, m.nt. H.J. Snijders en P.J. Slot onder NJ 1997/118 (<i>Van Schijndel</i>)	674
HvJ 22 april 1997, zaak C-180/95, ECLI:EU:C:1997:08 (<i>Draehmpaehl</i>)	187
HvJ 1 juni 1999, zaak 126/97, ECLI:EU:C:1999:269 (<i>Eco Swiss/Bennetton</i>)	195
HvJ 28 oktober 1999, zaak C-81/98, ECLI:EU:C:1999:534 (<i>Alcatel</i>)	221
HvJ 27 juni 2000, NJ 2000/730, ECLI:EU:C:2000:346 (<i>Océano</i>)	236, 242, 463
HvJ 20 september 2001, ECLI:NL:XX:2001:AE0853 (<i>Courage</i>)	
HvJ 9 april 2003, zaak C-424/01, ECLI:EU:C:2003:213 (<i>CS Communications/Oostenrijk</i>)	217, 219
HvJ 15 mei 2003, zaak C-214/00, ECLI:EU:C:2003:276 (<i>Commissie/Spanje</i>)	216

HvJ 11 september 2003, ECLI:EU:C:2003:447 (*Safalero*) 194

HvJ 24 juni 2004, zaak C-212/02, ECLI:EU:C:2004:386 (*Alcatel II*) 221

HvJ 3 mei 2005, zaken C-387/02, C-391/02 en C403/02, ECLI:EU:C:2005:270 (*Berlusconi, Adelchi en Dell'Utiri*) 183

HvJ 13 juli 2006, ECLI:EU:C:2006:461 (*Manfredi*) 183

HvJ 26 oktober 2006, C-168/05, ECLI:EU:C:2006:675, NJ 2007/201, m.nt. M.R. Mok (*Mostaza Claro*) 236, 463

HvJ 13 maart 2007, zaak C-432/05, ECLI:EU:C:2007:163 (*Unibet*) 170, 181, 183, 192, 592

HvJ 4 oktober 2007, zaak C-429/05, ECLI:EU:C:2007:575, NJ 2008/37, m.nt. M.R. Mok (*Rampion*) 677

HvJ 16 december 2008, ECLI:EU:C:2008:731 (*Michaniki*) 206

HvJ 4 juni 2009, C-243/08, ECLI:EU:C:2009:350 NJ 2009/395, m.nt. M.R. Mok (*Pannon*) 236, 463

HvJ 18 maart 2010, gevoegde zaken C-317/08, C-318/08, C-319/08 en C 320, ECLI:EU:C:2010:146 (*Alassini*) 166

HvJ 8 september 2010, zaak C-409/06 ECLI:EU:C:2010:503 (*Winner Wetten*) 158, 166

HvJ 7 oktober 2010, C-387/09, ECLI:EU:C:2010:596 (*Stils*) 183

HvJ 22 december 2010, zaak C-279/09, ECLI:EU:C:2010:811 (*DEB/Duitsland*) 159, 166

HvJ 14 juni 2012, zaak C-618/10, ECLI:EU:C:2012:349 (*Banco Espanol de Crédito*) 236, 237, 238

HvJ 6 november 2012, zaak C-199/11, ECLI:EU:C:2012:684 (*Otis*) 160, 170, 171

HvJ 14 maart 2013, zaak C-415/11, ECLI:EU:C:2013:164, rov. 60 (*Aziz*) 238

HvJ 30 mei 2013, zaak C-488/11, ECLI:EU:C:2013:341 (*Asbeek Brusse*) 235, 236

HvJ 30 mei 2013, C-397/11, ECLI:EU:C:2013:340 (*Jörös/Aegon*) 236

HvJ 26 september 2013, zaak C-418/11, ECLI:EU:C:2013:588 (*Texdata Software*) 188, 208

HvJ 27 maart 2014, zaak C-565/12, ECLI:EU:C:2014:190 (*Le Credit Lyonnais*) 187

HvJ 30 april 2014, C-26/13, ECLI:EU:C:2014:282, rov. 78 (*Kásler*) 237

HvJ 10 september 2014, C-34/13, ECLI:EU:C:2014:2189, rov. 58 e.v. (*Kusionova*) 238

HvJ 19 november 2014, ECLI:EU:C:2014:2382, JB 2015/1, m.nt. H.C.F.J.A. de Waele en R.J.B. Schutgens 196

HvJ 17 december 2015, zaak C-407/14, ECLI:EU:C:2015:831 (*Camacho*) 183, 187, 188

HvJ 14 april 2016, C-381/14, ECLI:EU:C:2016:252 (*Sales Sinués*) 235, 237, 238, 242, 252

HvJ 19 april 2016, zaak C-441/14, ECLI:EU:C:2016:278 (*Dansk Industri*) 185

HvJ 30 juni 2016, C-205/15, ECLI:C:2016:499 (*Toma*) 165, 263

HvJ 21 december 2016, gevoegde zaken C-154/15 en C-307/15 en C-308/15, ECLI:EU:C:2016:980 (*Naranjo/Cajasur Banco SAU*) 235, 236, 237, 238

HvJ 29 november 2017, zaak C-214/16, ECLI:EU:C:2017:914 (*King*) 182

HvJ 17 april 2018, ECLI:EU:C:2018:257, par. 78 (*Egenberger*) 214

HvJ 26 juni 2019, ECLI:EU:C:2019:537 (*Kuhar*) 177, 264

HvJ 29 juli 2019, ECLI:EU:C:2019:626 (*Torubarov*) 265

HvJ 19 december 2019, zaak C-752/18, ECLI:EU:C:2019:1114 (*Deutsche Umwelthilfe*), *JB* 2020/36, m.nt. H.C.F.J.A. de Waele 263

HvJ 11 maart 2020, ECLI:EU:C:2020:188, *NJ* 2020/374, m.nt. M.B.M. Loos (*Lintner*) 678

HvJ 6 oktober 2020, zaken C-245/19 en C-246/19, ECLI:EU:C:2020:795, par. 66 (*Staat Luxemburg*) 168

HvJ 15 april 2021, ECLI:EU:C:2021:269 (*Braathens Regional Aviation*) 187, 189, 192, 204

HvJ 20 april 2021, zaak C-896/19, ECLI:EU:2021:311 (*Repubblika/Malta*) 158

HvJ 21 december 2021, ECLI:EU:C:2021:1037 (*Randstad Italia*) 166, 177, 215

HvJ 17 november 2022, zaak C-175/21, ECLI:EU:C:222:895 (*Harman International Industries/AB*) 167, 648

Benelux Gerechtshof

BenGH 17 december 1992, *NJ* 1993/545, m.nt. H.J. Snijders 602

Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State

ABRvS 2 februari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:285 89, 206

Hoge Raad

HR 28 januari 1881, *W.* 4601 296

HR 23 juni 1899, *W.* 7302 296

HR 13 november 1914, *NJ* 1915/98 (*Kieft/Otjes*) 3, 43, 298

HR 31 december 1915, *NJ* 1916, p. 407, ECLI:NL:HR:1915, AG1773 (*Guldemonnd/Noordwijkerhout*) 760

HR 2 november 1917, *NJ* 1917, p. 1136 (*Stalen vaten*) 728

HR 31 januari 1919, ECLI:NL:HR:1919:AG1776, *NJ* 1919/161, m.nt. W.L.P.A. Molengraaff (*Lindenbaum/Cohen*) 37

HR 29 december 1921, *NJ* 1922/225 43, 298

HR 7 mei 1925, *NJ* 1925, p. 997 (*Kolbermoor/Van Kempen qq*) 728

HR 25 mei 1928, ECLI:NL:HR:1928:100, *NJ* 1928, p. 1688, m.nt. E.M. Meijers (*De Marchant et d'Amsembourg*) 325

HR 11 maart 1937, *NJ* 1937/899, m.nt. E.M. Meijers (*Holdisco*) 341

HR 4 maart 1938, ECLI:NL:HR:1938:262, *NJ* 1938/948, m.nt. P. Scholten (*AVRO/Buma*) 45, 299, 388

HR 29 maart 1940, *NJ* 1940, p. 1128 (*Heldenkermis*) 797

HR 18 februari 1944, *NJ* 1944/226 (*Haagse duinwaterleiding*) 444

HR 14 februari 1947, *NJ* 1947/155, m.nt. E.M.M. Meijers 317, 617

HR 30 maart 1951, ECLI:NL:HR:1951:343, *NJ* 1952/29 m.nt. Ph.A.N. Houwing (*dominee*) 373, 377, 379

HR 19 december 1952, ECLI:NL:HR:1952:AG1997, *NJ* 1953/642, m.nt. Ph.A.N. Houwing (*Voorste Stroom VII*) 444, 537

HR 10 juni 1955, ECLI:NL:HR:1955:AG2012, *NJ* 1955/552, m.nt. L.E.H. Rutten 322

HR 21 december 1956, ECLI:NL:HR:1956:65, *NJ* 1957/126, m.nt. L.E.H. Rutten (*Meegdes/Meegdes*) 300

HR 22 maart 1957, ECLI:NL:HR:1957:33, *NJ* 1958/478 388

HR 17 januari 1958, ECLI:NL:HR:1958:AG2051, *NJ* 1961/568 (*tandartsen*) 350

HR 14 maart 1958, ECLI:NL:HR:1958:147, *NJ* 1961/570 333

HR 30 januari 1959, ECLI:NL:HR:1959:AI1600, *NJ* 1959/548, m.nt. D.J. Veegens (*Quint/Te Poel*) 46, 47, 373

HR 27 april 1962, ECLI:NL:HR:1962:121, *NJ* 1962/254, m.nt. J.H. Beekhuis (*Holst/Philips*) 366, 622

HR 4 januari 1963, ECLI:NL:HR:1963:161, *NJ* 1964/202 en 204 (*Landsmeer*) 797

HR 3 januari 1964, ECLI:NL:HR:1964:13, *NJ* 1964/445, m.nt. G.J. Scholten (*Lexington*) 643, 646, 655

HR 5 november 1965, ECLI:NL:HR:1965:AB7079, *NJ* 1966/136, m.nt. G.J. Scholten (*Kelderluik*) 371, 565

HR 18 februari 1966, ECLI:NL:HR:1966:AC4633, *NJ* 1966/208, m.nt. G.J. Scholten (*Klokkenspel*) 646

HR 9 mei 1969, ECLI:NL:HR:1969:AC0848, *NJ* 1969/338, m.nt. H. Drion 729

HR 17 april 1970, ECLI:NL:HR:1970:AC5012, *NJ* 1971/89, m.nt. Ph.A.N. Houwing (*Kuipers/De Jongh*) 474, 582

HR 15 mei 1970, ECLI:NL:HR:1970:AC4126, *NJ* 1970/327, m.nt. G.J. Scholten 326

HR 4 december 1973, ECLI:NL:HR:1973:AB4830, *NJ* 1974/301 503

HR 21 mei 1976, ECLI:NL:HR:1976:AC5738, *NJ* 1977/73, m.nt. G.J. Scholten (*Oosterhuis/Unigro*) 701, 730

HR 16 december 1977, ECLI:NL:HR:1977:AC6138, *NJ* 1978/561, m.nt. W.H. Heemskerk 323, 706

HR 24 november 1978, ECLI:NL:HR:1978:AC6416, *NJ* 1980/88, m.nt. W.H. Heemskerk (*Sunclass/Dernison*) 379

HR 18 april 1979, ECLI:NL:HR:1979:AC6579, *NJ* 1979/480, m.nt. L. Wichers Hoeth (*Maxis*) 629

HR 27 april 1979, ECLI:NL:HR:1979:AC6573, *NJ* 1980/169, m.nt. W.H. Heemskerk (*Tepea/Wilkes*) 533

HR 18 mei 1979, ECLI:NL:HR:1979:AC6585, *NJ* 1980/213, m.nt. W.H. Heemskerk 37

HR 18 april 1980, ECLI:NL:HR:1980:AC6865, *NJ* 1980/413 653

HR 7 november 1980, ECLI:NL:HR:1980:AC0018, *NJ* 1981/91, m.nt. M. Scheltema 653

HR 9 januari 1981, ECLI:NL:HR:1981:AG4127, *NJ* 1981/227, m.nt. C.J.H. Brunner (*Van Dam/Beukeboom*) 630, 653

HR 9 oktober 1981, ECLI:NL:HR:1981:AG4240, *NJ* 1982/332, m.nt. C.J.H. Brunner (*Bargerbeek*) 796

HR 22 mei 1982, ECLI:NL:HR:1981:AG4192, *NJ* 1982/59, m.nt. C.J.H.B. Brunner (*Van der Gun/Farmex*) 731

HR5 november 1982, ECLI:NL:HR:1982:AG4468, *NJ* 1984/125, m.nt. C.J.H. Brunner 315, 614

HR 21 januari 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4526, *NJ* 1983/252, m.nt. J.A. Borman 322

HR 4 februari 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4541, *NJ* 1985/21, m.nt. M. Scheltema 322

HR 29 april 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4579, *NJ* 1983/627, m.nt. P.A. Stein (*Spruijt/Sperry Rand*) 464

HR 1 juli 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4624, *RvdW* 1983/131 821

HR 1 juli 1983, ECLI:NL:HR:1983:AD5666, *NJ* 1984/360 (*LSV*) 778

HR 21 oktober 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4671, *NJ* 1984/804, m.nt. F.H.J. Mijnsen 391, 670

HR 18 november 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4691, *NJ* 1984/272, m.nt. W.C.L. van der Grinten 537

HR 27 januari 1984, ECLI:NL:HR:1984:AG4744, *NJ* 1984/802, m.nt. C.J.H. Brunner onder HR 27 januari 1984, *NJ* 1984/803 537

HR 29 maart 1985, ECLI:NL:HR:1985:AG4992, *NJ* 1986/84, m.nt. W.L. Haardt (*M'Barek/Van der Vloodt*) 587

HR 24 mei 1985, ECLI:NL:HR:1985:AC8901, *NJ* 1987/1 394

HR 28 juni 1985, ECLI:NL:HR:1985:AC8976, *NJ* 1986/356, m.nt. M. Scheltema (*Claas/Van Tongeren*) 301, 556

HR 27 juni 1986, ECLI:NL:HR:1986:AD7158, *NJ* 1987/191, m.nt. E.A. van Nieuwenhoven Helbach (*Holland Nautic/Decca*) 565

HR 27 juni 1986, ECLI:NL:HR:1986:AD3741, *NJ* 1987/743, m.nt. W.H. Heemskerk (*Nieuwe Meer*) 763, 768, 776

HR 28 november 1986, ECLI:NL:HR:AC9604, *NJ* 1987/380 314

HR 3 april 1987, ECLI:NL:HR:1987:AG5569, *NJ* 1987/703, m.nt. W.C.L. van der Grinten 444

HR 26 mei 1989, ECLI:NL:HR:1989:AD0803, *NJ* 1989/665 382

HR 23 februari 1990, ECLI:NL:HR:1990:AD1043, *NJ* 1990/663 498

HR 20 april 1990, ECLI:NL:HR:1990:AD1097, *NJ* 1991/560, m.nt. J.C. Schultsz 663

HR 9 juli 1990, ECLI:NL:HR:1990:AC096, *NJ* 1991/215, m.nt. P.A. Stein 643

HR 18 januari 1991, ECLI:NL:HR:AC4031, *NJ* 1992/638, m.nt. C.J.H. Brunner onder *NJ* 1992/639 (*Staat/Leffers*) 444

HR 1 februari 1991, ECLI:NL:HR:1991:ZC0130, *NJ* 1991/413, m.nt. Th.W. van Veen 157

HR 15 februari 1991, ECLI:NL:HR:1991:ZC0150, *NJ* 1992/639, m.nt. C.J.H. Brunner (*Aalscholwers*) 444

HR 15 november 1991, ECLI:NL:HR:1991:ZC0413, *NJ* 1992/724, m.nt. H.J. Snijders (*Boogaard/NVPI*) 602

HR 18 december 1992, ECLI:NL:HR:1992:ZC0808, *NJ* 1994/139, m.nt. C.J.H. Brunner en M. Scheltema (*Natuur en Milieu*) 768, 772, 776

HR 18 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1002, *NJ* 1994/347, m.nt. C.J.H. Brunner en E.A. Alkema (*aids-test*) 395

HR 8 juli 1993, ECLI:NL:HR:1992:AC0476, *NJ* 1993/488, m.nt. A.H.J. Swart 446

HR 17 september 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1058, *NJ* 1994/118, m.nt. H.E. Ras (*Severin/Detam*) 376

HR 29 oktober 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1116, *NJ* 1994/107 (*kraaiende hanen*) 212, 554, 571, 607

HR 25 februari 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1284, *NJ* 1996/362 (*Sopar*) 660

HR 20 mei 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1366, *NJ* 1995/691, m.nt. C.J.H. Brunner (*de negende van oma*) 470, 575

HR 20 mei 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1367, *NJ* 1994/652, m.nt. H.E. Ras 665

HR 2 september 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1433, *NJ* 1995/369 763

HR 7 oktober 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1477, *NJ* 1996/363 663

HR 2 december 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1564, *NJ* 1995/288, m.nt. J.M.M. Maeijer (*ABP/Poot*) 341

HR 9 december 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1576, *NJ* 1996/403, m.nt. C.J.H. Brunner 371

HR 1 december 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1899, *NJ* 1996/510, m.nt. D.W.F. Verkade 500

HR 15 december 1995, ECLI:NL:HR:ZC1919, *NJ* 1996/509, m.nt. D.W.F. Verkade (*Huggies*) 557, 559, 584

HR 5 januari 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZC1945, *NJ* 1996/449, m.nt. H.E. Ras 609

HR 2 februari 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZC1983, *NJ* 1996/569 321

HR 11 oktober 1996, NJ 1997/165, ECLI:NL:HR:1996:ZC2169 (*Leenders/Ubbergen*), m.nt. M. Scheltema 194

HR 27 juni 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2401, NJ 1997/641 (*Budde/Toa Moa*) 731

HR 23 januari 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2553, NJ 2000/544 663, 670

HR 9 oktober 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2735, NJ 1998/853 (*Jeffrey*) 376

HR 19 februari 1999, ECLI:NL:HR:1999:ZC2854, NJ 1999, 367 547

HR 12 november 1999, ECLI:NL:HR:1999:AA3369, NJ 2000/67

HR 28 april 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA635, NJ 2000/430, m.nt. A.R. Bloembergen (*Van Hese/De Schelde*) 521

HR 9 juni 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA6157, NJ 2000/583 314

22 september 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA7204, NJ 2001, 647, m.nt. J.E. de Boer (*DNA-test*) 37, 308

HR 5 januari 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9311, NJ 2001/79 (*Multi Vastgoed*) 211, 467, 719, 732

21 december 2001, ECLI:NL:HR:2001:ZC3693, NJ 2002/217 m.nt. T. Koopmans (*kernwapens*) 311, 318, 374, 387, 624, 796, 804

HR 6 februari 2002, ECLI:NL:HR:2004:AN8071, NJ 2004/329 805

HR 5 april 2002, ECLI:NL:HR:2002:AD8183, NJ 2003, 356, m.nt. Ch. Gielen 646, 649

HR 14 juni 2002, ECLI:NL:HR:2002:AE0659, NJ 2003, 112, m.nt. Hijma (*Bramer/Colpro*) 252

HR 15 november 2002, ECLI:NL:HR:2002:AE9400, NJ 2004/410 (*Van der Valk Plaza/Eilandgebied Curaçao*) 668

HR 21 maart 2003, ECLI:NL:HR:2003:AE8462, NJ 2003/691, m.nt. T. Koopmans (*Waterpakt*) 812, 821

HR 26 september 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF8575, NJ 2004/21 468

HR 31 oktober 2003, ECLI:NL:HR:2003:AI0351, NJ 2005, 196, m.nt. E.A. Alkema 155, 396

HR 20 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO1427, NJ 2005/493, m.nt. C.E. du Perron (*DSM/Fox*) 562

HR 7 mei 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO6012, NJ 2006, 281, m.nt. J. Hijma (*duwbak Linda*) 57, 328, 356

HR 14 mei 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO3864, NJ 2005/247, m.nt. H.J. Snijders 613

HR 1 oktober 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO8913, NJ 2004/679, m.nt. T. Koopmans (*Faunabescherming Friesland*) 814

HR 15 oktober 2004, ECLI:NL:HR:2004:AP1664, NJ 2005/141 466

HR 17 december 2004, ECLI:NL:HR:2004:AR4151, NJ 2005/271 466, 468

HR 17 februari 2004, ECLI:NL:HR:AR2390 (*dakterras*) 319

HR 8 april 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS5010, NJ 2006/443, rov. 3.5, m.nt. G. van Solinge (*Laurus/UB Holding*) 603

HR 15 april 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS5238, *NJ* 2006/55, m.nt. Ch. Gielen 161, 367, 584, 649, 858

HR 20 mei 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS4406 480

HR 17 februari 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU9717 (*Royal & Sun Alliance/Universal Pictures*) 90

HR 24 maart 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU7935, *NJ* 2009/458, m.nt. M.R. Mok (*Pfizer/Cosmetique*) 331, 347

HR 13 oktober 2006, ECLI:NL:HR:2006:AW2077, *NJ* 2008/527 (*Vie d'Or*) 796

HR 20 oktober 2006, ECLI:NL:HR:2006:AY7463, *NJ* 2007/3 (*Hirsi Ali*) 574

HR 10 november 2006, ECLI:NL:HR:2006:AY9317, *NJ* 2008/491, m.nt. J.B.M. Vranken (*Astrazeneca/Amicon*) 331, 343, 347, 351

HR 23 februari 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ3085, *NJ* 2007/433, m.nt. E.J. Dommering 668

HR 13 april 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ8751, *NJ* 2008/576, m.nt. J.M. Vranken (*Iraanse vluchtelingen*) 358

HR 27 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162, *NJ* 2014/201, m.nt. C.E. de Perron (*World Online*) 100

HR 26 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK5756, *NJ* 2011/47, m.nt. H.J. Snijders (*Stichting Baas in Eigen Huis/Plazacasa*) 787

HR 19 maart 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK8146, *NJ* 2010/172 (*Chipshol*) 376

HR 19 maart 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL1116, *NJ* 2011/237, m.nt. A.I.M. van Mierlo 150

HR 9 april 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK4549, *NJ* 2010/388, m.nt. A.E. Alkema (*SGP*) 318, 654, 779, 786, 793, 816

HR 4 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BM0140 645

HR 9 juli 2010, ECLI:NL:HR:2010:BM2314, *NJ* 2012/241, m.nt. H.J. Snijders (*Staat/Vreemdelingenorganisaties*) 761

HR 8 oktober 2010, ECLI:NL:HR:2010:BM6095, *NJ* 2011/465, m.nt. T. Hartlief (*hangmat*) 328

HR 17 december 2010, ECLI:NL:HR:2010:BN6236, *NJ* 2012/155, m.nt. T. Hartlief (*Wilnis*) 565, 796

HR 8 juli 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ1703, *NJ* 2011/373 (*Thuiskopie/Heldt*) 590

HR 9 december 2011, ECLI:NL:HR:2011:BU7412, *NJ* 2013/273, m.nt. Jac. Hijma 43

HR 6 april 2012, ECLI:NL:HR:2012:BV6727, *NJ* 2012/234 466

HR 6 april 2012, ECLI:NL:HR:2012:BV3403, *NJ* 2012/363, m.nt. A.I.M. van Mierlo (*Karadzic*) 37

HR 11 januari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BX7579, *NJ* 2013/47 (*Amsterdam/Have*) 337

HR 13 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:691, *NJ* 2014/274, m.nt. H.B. Krans (*Heesakkers/Voets*) 243, 252, 463, 683

HR 24 januari 2014, ECLI:NL:HR:2014:151, *JBPR* 2014/27, m.nt. G.C.C. Lewin 604

HR 7 maart 2014, ECLI:NL:HR:2014:523, *NJ* 2016/184, m.nt. P.B. Hugenholtz (*Staat/Norma*) 822

HR 27 juni 2014, ECLI:NL:HR:2014:1557, *JBPR* 2014/39, m.nt. G.C.C. Lewin 603

HR 21 november 2014, ECLI:NL:HR:2014:3349 796

HR 6 februari 2015, ECLI:NL:HR:2015:249 603

HR 27 februari 2015, ECLI:NL:HR:2015:500, *NJ* 2015/232 153

HR 27 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:760, *NJ* 2016/77, m.nt. J.B.M. Vranken 377

HR 22 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1296, *NJ* 2016/262, m.nt. H.J. Snijders (*Privacy First/Staat*) 760, 761

HR 14 augustus 2015, ECLI:NL:HR:2015:2194, *NJ* 2016/308, m.nt. H.J. Snijders 513

HR 26 februari 2016, ECLI:NL:HR:2016:340, *NJ* 2017/214, m.nt. H.B. Krans (*Trudo*) 684

HR 15 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:666, *NJ* 2016/211 317, 386, 617

HR 29 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:769, *NJ* 2018/41, m.nt. H.B. Krans 246

HR 3 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1049, *AB* 2016/268, m.nt. F.J. van Ommeren en C.N.J. Kortmann (*SCAU/Universiteiten*) 760

HR 7 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2283, *NJ* 2017/73, m.nt. J. Spier 371

HR 11 november 2016, ECLI:NL:HR:2016:2574, *NJ* 2017/75, m.nt. P. van Schilfgaarde 480

HR 18 november 2016, ECLI:NL:HR:2016:2638, *NJ* 2018/210, m.nt. C.E.C. Jansen (*Xafax*) 228

HR 25 november 2016, ECLI:NL:HR:2016:2687, *NJ* 2017/114, m.nt. T.F.E. Tjong Tjin Tai (*Condor*) 562

HR 10 februari 2017, ECLI:NL:HR:2017:210, *JBPr* 2017/24, m.nt. F.J.P. Lock 379

HR 24 februari 2017, ECLI:NL:HR:2017:309, *NJ* 2018/141, m.nt. H.J. Snijders (*gemeente Heusden*) 511

HR 7 april 2017, ECLI:NL:HR:2017:625, *NJ* 2017, 177480

HR 2 juni 2017, ECLI:NL:HR:2017:987, *NJ* 2017/372 (*Asbest*) 796, 797

HR 22 december 2017, ECLI:NL:HR:2017:3231, *RvdW* 2018/77 (*UWV/Belfor*) 336, 339

HR 20 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:644, *RvdW* 2018/543 377

HR 4 mei 2018, ECLI:NL:HR:2018:677, *NJ* 2018, 239 (*TMG / Staat*) 520

HR 28 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1810, *NJ* 2019/446 91

HR 28 september 2018, ECLI:NL:2018:1806, *NJ* 2019/413 148

HR 28 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1782, *NJ* 2019/130 386

HR 19 oktober 2018, ECLI:NL:HR:2018:1973, *NJ* 2020/40, m.nt. Jac. Hijma (*Energy Claim*) 326, 43

HR 23 november 2018, ECLI:NL:HR:2018:2047, *NJ* 2019/246, m.nt. J.B.M. Vranken onder *NJ* 2019/247 521

HR 12 april 2019, ECLI:NL:HR:2019:590, <i>NJ</i> 2019/238	375, 379, 385
HR 19 april 2019, ECLI:NL:HR:2019:580, <i>NJ</i> 2019/186	664
HR 20 september 2019, ECLI:NL:HR:2019:1409 <i>NJ</i> 2020/233 (<i>schietincident Alphen</i>)	328, 337, 360
HR 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:2006, <i>NJ</i> 2020/41, m.nt. J. Spier (<i>Urgenda</i>)	2, 59, 140, 780, 808
HR 26 juni 2020, ECLI:NL:HR:2020:1148, <i>NJ</i> 2020/293 (<i>IS-moeders</i>)	806
HR 13 november 2020, ECLI:NL:HR:2020:1783, <i>NJ</i> 2020/427	707
HR 20 november 2020, ECLI:NL:HR:2020:1838, <i>RvdW</i> 2020/1238	603
HR 29 januari 2021, ECLI:NL:HR:2021:153, <i>NJ</i> 2021/44	466
HR 5 maart 2021, ECLI:NL:HR:2021:339, <i>NJ</i> 2021/99	337
HR 21 september 2021, ECLI:NL:HR:2021:1360, <i>NJ</i> 2022/7 (<i>opt-out systeem Amsterdam</i>)	799
HR 8 oktober 2021, ECLI:NL:HR:2021:1476, <i>RvdW</i> 2021/992	466
HR 12 november 2021, ECLI:NL:HR:2021:1677, <i>NJ</i> 2022/89	671, 673, 680, 682
HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1957, <i>NJ</i> 2022/236	2, , 466, 557
HR 18 februari 2022, ECLI:NL:HR:2022:275, <i>NJ</i> 2022/238	456
HR 11 maart 2022, ECLI:NL:HR:2022:347, <i>NJ</i> 2022/133	792
HR 11 maart 2022, ECLI:NL:HR:2022:349, <i>NJ</i> 2022/169	555
HR 16 december 2022, ECLI:NL:HR:2022:1866	760

Gerechtshoven

Gerechtshof Leeuwarden 7 oktober 1998, ECLI:NL:GHLEE:1998:AB9991, <i>NJ</i> 1999/405	620
Gerechtshof Den Haag 21 maart 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BQ2153	603
Gerechtshof Den Haag 3 juni 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:9411	796
Gerechtshof Den Haag 8 september 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:3460	744
Gerechtshof Den Haag 20 juni 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:1664 (<i>We gaan ze halen</i>)	787, 807
Gerechtshof Den Haag 9 oktober 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:2591 (<i>Urgenda</i>)	883
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 8 december 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:10177	792
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 15 december 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:10500, <i>WR</i> 2021/78, m.nt. L.F. Birnie	702
Gerechtshof Amsterdam 19 januari 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:82, <i>WR</i> 2021/76	401
Gerechtshof Den Haag 26 februari 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:285 (<i>avondklok</i>)	803
Gerechtshof Den Haag 20 april 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:638	228

Rechtbanken

Rb. Den Haag 23 juli 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:9276	57
Vzr. Rb. Den Haag 26 juli 2013, ECLI:NL:RBDA:2013:9449	744
Vzr. Rb. Den Haag 30 juli 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:9411	796
Rb. Rotterdam 24 juni 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:4417	452
Rb. Den Haag 24 juni 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:7145 (<i>Urgenda</i>)	882
Rb. Den Haag 5 september 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:10645	885
Vzr. Rb. Den Haag 24 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6856 (<i>Viruswaan</i>)	802
Vzr. Rb. Den Haag 31 december 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:1343 (<i>ontbreken wettelijke grondslag voor PCR-test Nederlanders</i>)	802
Rb. Den Haag 26 mei 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:5337 (<i>Milieudefensie/Shell</i>)	784

België

Hof van Cassatie 10 september 1971, <i>Arr.Cass.</i> 1972, p. 31	478
Hof van Cassatie 26 juni 1980, <i>Arr.Cass.</i> 1980, p. 1365	421, 600
Hof van Cassatie 19 september 1983, <i>Arr.Cass.</i> 1983, p. 52	477
Hof van Cassatie 16 januari 1986, <i>Arr.Cass.</i> 1986/317	406
Hof van Cassatie 17 mei 1990, <i>Arr.Cass.</i> 1990, p. 1188	477
Hof van Cassatie 14 april 1994, <i>Arr.Cass.</i> 1994/179	598
Hof van Cassatie 30 januari 2003, <i>Arr.Cass.</i> 2003/69	598
Hof van Cassatie 16 april 2015, <i>Arr.Cass.</i> 2015/254	
Hof van Cassatie 10 februari 2022, C.20.0373.N	602

Trefwoordenregister

Afdwingbaarheid	277
Afschrikkende werking	187, 189, 200, 238, 239, 287
Afwijzingsgrond	436 e.v.
Ambtshalve toetsing	236, 242, 379
Belang	373 e.v., 381
Belangenafweging	205, 208, 301, 553
Belangenorganisatie	258
Beleidsruimte	795, 796, 802
Beoordelingsruimte	796
Bevel	5, 6, 41, 294 e.v.
Causaal verband	369
Collectieve actie	245, 621 e.v., 758 e.v.
Congruentie-eis	365, 641
Correctie-Langemeijer	349, 350
Correctiemechanisme	581
(Arguable) complaint	115, 116, 120, 133
Dictum	634 e.v.
Discretionaire bevoegdheid	205, 210, 256, 397, 441, 553
Discriminatie	186, 193
Doeltreffendheid	163
Draft Common Frame of Reference	55
(reële) dreiging	311
Dwangmiddel	51
Dwangsom	43, 48, 266, 268
Doeltreffendheid	235
Effectiviteit	176, 177, 217, 264
Eigenrichting	5, 68
Executieschil	650, 655, 670

Executierechter 652
 Garantie 718
 Gelijkwaardigheid 176, 217, 235, 264
 Gunningsvoornemen 220, 224
 Handhaving 26, 27, 68
 Heraanbesteding 226
 Kort geding 317, 583
 Margin of appreciation 129
 Misbruik van bevoegdheid 473 e.v.
 Nakoming 22, 31, 63
 Natuurlijke verbintenis 438
 Normatieve uitleg 566
 Normeringsfase 561
 Lijfswang 264, 267
 Oneerlijk beding 234 e.v.
 Ongedaanmaking 136
 Onmogelijkheid 692 e.v.
 Opeisbaarheid 306
 Opschortingstermijn 223
 Overmacht 714
 Partij-autonomie 676, 682
 Petitum 314, 602 e.v.
 Preventie 69, 73, 75, 120
 Preventiebeginsel 59
 Principles of European Tort Law 53, 54, 73
 Processuele (procedurele) autonomie 174, 175, 181
 Procesvolmacht 321
 Proportionaliteit(sbeginsel) 88 e.v., 205 e.v.
 Public interest litigation 759
 Rechter
     toegang tot 109, 171, 266
 (effectieve) rechtsbescherming 69, 84, 100 e.v., 163 e.v., 167, 179, 187, 194, 263

Rechtseenheid 87
 Rechtshandeling 460
 Rechtsherstel 155
 Rechtskracht 44
 (effectief) rechtsmiddel 120, 121, 139, 145
 Rechtsplicht 34, 37, 294
 Rechtsverschaffing 85, 86, 106
 Rechtsverwerking 480 e.v.
 Rechtsvordering 62, 63
 Rechtvaardigingsgrond 538, 539, 544
 Rectificatie 535, 668
 Redelijke termijn 142 e.v.
 Redelijkheid en billijkheid 211, 252, 464 e.v.
 Reële executie 395
 Relativiteit(svereiste) 325 e.v., 578
 Remedie 6, 26, 29, 120, 128, 130, 136, 174, 181
 Remediefase 561
 Representativiteitseis 787, 788, 793
 Sanctie 26, 29
 Sanctionering 71
 Schadebeperking 56
 Schadevergoeding 190, 191, 193, 222, 295
     in natura 392
 Schadevoorkoming(splicht) 1, 7, 52, 53, 72, 75, 240
 Stelselmatigheid 626
 Subsidiariteit(sbeginsel) 207, 289
 Subsidie 455
 Tekortkoming 307
 Tijdsverloop 516
 Tenuitvoerlegging 263, 269
 Toezegging 497
 Unierecht 163

Uitleg 536

Uitvoering in natura 406, 415

Uitvoeringsovereenkomst 457

Verbintenis 34, 36, 47

Verbod 5, 6, 41, 294 e.v.

Vergunning 454

Verjaring 484, 506

Verval van recht 505

Verzuim 306

Vorzorgsbeginsel 60

Vorderingsrecht 62

Werkingsduur 531

Wetgevingsbevel 812

Wijziging van omstandigheden 537, 541

Curriculum vitae

Joost van der Helm is geboren in 1973. In 1992 begon hij aan de studie Politieke wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Leiden. Die studie rondde hij in 1996 af (afstudeerrichting internationale betrekkingen). In 1993 begon hij aan de studie Rechtsgeleerdheid, die hij in 1997 afrondde (afstudeerrichting civiel recht). Daarna werkte Joost als advocaat in Den Haag.

In 2006 maakte Joost de overstap naar de rechtbank Den Haag. In die rechtbank werkte hij in de civiele sector als bodemrechter en als voorzieningenrechter. Sinds november 2013 werkt Joost als raadsheer bij het gerechtshof Den Haag.

Vanaf eind 2019 is Joost als buitenpromovendus verbonden aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden.